JOAN AMADES I LA TERRA ALTA[1]

Ramon Vilar i Herms,
etnomusicòleg

I. Introducció

En fer recerques en l'obra de Joan Amades, en general, et trobes sovint amb la presència de la comarca de la Terra Alta o amb algun dels seus pobles. D'ells ens ofereix informacions folklòriques diverses en mig de moltes altres procedents de diferents poblacions i contrades, no solament del territori de Catalunya, sinó de tot l'àmbit dels Països Catalans. Un petit repte que em proposo a fer en aquest estudi és separar un element –la Terra Alta- de tot aquest bagatge informatiu, observar-lo des de fora, objectivar-lo i intentar respondre a les següents preguntes: quina aportació hi ha de la Terra Alta en l'obra de Joan Amades? De quina manera hi és present aquesta comarca? Sóc conscient que és un repte compromès a causa de l'amplitud i complexitat de l'obra de Joan Amades. A més no sé fins a quin punt se n'ha fet un buidatge que relacioni els temes amb la geografia. Només puc dir que he tingut la sensació que encara hi ha molt a dir i a estudiar sobre aquest gran folklorista.

Tenint en compte que la disciplina del Folklore abasta camps tan diversos com la música vocal i instrumental, les danses, les rondalles i llegendes, els costums, la literatura oral, la imatgeria, etc., hem de dir que la curiositat intel·lectual de Joan Amades el portà a recollir tot el que feia referència a aquests àmbits, i especialment el relacionat amb la tradició oral. En aquest sentit, la seva gran recol·lecció la va fer a través dels informants amb qui va estar en contacte. I és aproximant-nos a ells com nosaltres podem tenir accés al coneixement de les seves informacions. En el cas de la Terra Alta

[1]Aquesta comunicació fou presentada a Bot (Terra Alta) amb motiu de la *5ª Jornada d'Estudis Locals* dedicada a Joan Amades, el 26 d'octubre de 2002. Primer de tot, però, voldria dir que jo he entrat en aquesta temàtica per unes circumstàncies concretes. De fet, la meva especialitat dins el Folklore és l'àmbit concret de la música tradicional. Treballo en el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana i, més concretament, en el programa de la Fonoteca de Música Tradicional Catalana. La meva feina, doncs, és tenir cura de l'arxiu sonor, atendre consultes musicals, catalogar els fonogrames obtinguts en treballs de camp sobre la música tradicional, i donar-los a conèixer a través d'estudis i d'edicions discogràfiques. Però, d'una banda, "tractar" amb Joan Amades és per a mi una tasca habitual a causa de la gran recopilació de cançons i de músiques tradicionals que va fer juntament amb el mestre Joan Tomàs. I, de l'altra, tinc el privilegi de conviure diàriament amb el Fons Joan Amades, amb els seus llibres, papers i gravats. Dit això, si avui sóc aquí amb aquesta comunicació és per donar resposta a una qüestió que em plantejà en Joan Grau l'estiu passat. Em parlà d'aquesta Jornada i em va demanar si coneixia algú que pogués parlar de la relació entre Joan Amades i la Terra Alta. Davant la meva ignorància li vaig dir que això era qüestió de posar-se a cercar i, com que tenim l'Arxiu Amades tan a l'abast, m'hi vaig oferir.

sé que amb aquesta petita aportació enceto una qüestió oberta, ja que la relació d'una persona amb una part de la seva família i amb el seu entorn geogràfic inclou molts aspectes i matisos que de moment no m'han estat possible d'investigar. Per una altra banda la meva recerca ha estat bibliogràfica i s'ha centrat en les següents obres: biografies[2], el *Cançoner*[3], la *Rondallística*[4], el *Costumari*[5], *Les diades populars catalanes*[6] i *Costums i tradicions d'hostals i tavernes*[7].

D'entrada he de dir que l'exploració de la Terra Alta per part de Joan Amades fa la impressió que no fou sistemàtica com ho foren altres recerques o campanyes dutes a terme, conjuntament amb el mestre Joan Tomàs, a càrrec de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya (OCPC) com per exemple a l'Alt Empordà o a la recerca de música instrumental per diferents contrades del Garraf i del Baix Penedès[8], per dir-ne algunes. I ja que faig esment de l'OCPC he de certificar que foren pràcticament nul·les les recerques dutes a terme a la Terra Alta[9]. Però dit això, també hi he d'afegir que encara que la recerca no fou sistemàtica, el conjunt de les informacions que Joan Amades aporta sobre la Terra Alta és molt ric i variat.

---

[2]Calvo, Lluís, *Amades*, Gent nostra n.83, Barcelona: Edicions Nou Art Thor, 1990; Calvo, Lluís, "Joan Amades i Gelats, biografia" a *El món de Joan Amades*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1990.

[3]Amades, Joan, *Folklore de Catalunya, Cançoner*, Barcelona: Editorial Selecta, 1982.

[4]Amades, Joan, *Folklore de Catalunya, Rondallística*, Barcelona: Editorial Selecta, 1974.

[5]Amades, Joan, *Costumari català, El curs de l'any*, cinc volums, Barcelona: Editorial Salvat, 1982-1983.

[6]Amades, Joan, *Les diades populars catalanes*, quatre volums, Barcelona: Editorial Barcino, 1932-1949.

[7]Amades, Joan, *Costums i tradicions d'hostals i tavernes*, Club d'Esports de Muntanya, Barcelona: Tallers Gràfics Patrici Arnau, 1936.

[8]"L'*Obra del Cançoner Popular de Catalunya* (OCPC) representa l'acció més important duta a terme a Catalunya quant a la recol·lecció de materials de música tradicional. Es va iniciar a Barcelona l'octubre de 1921 gràcies al mecenatge de Rafel Patxot i Jubert, patrocinador de múltiples empreses culturals, i es donà oficialment per acabada l'any 1938 a causa de les circumstàncies de guerra civil que es vivien en el país, tot i que hi hagué algunes iniciatives individuals que, seguint les pautes de recol·lecció d'aquest projecte, s'allargaren fins els primers anys quaranta. L'àmbit geogràfic d'acció d'aquesta empresa fou l'espai comprès per totes les terres de parla catalana (...). Tres foren les formes o les fonts de procedència d'aquests materials: els cooperadors, els concursos i les missions de camp; el conjunt de tot l'aportat constitueix un *corpus* de 158.000 documents (...). Els materials de l'OCPC estan dividits en quatre parts: ABC i S. A (els materials recollits per Marià Aguiló), B i C (els provinents de missions de camp i dels concursos promoguts directament per la institució) i S (els entregats per Rossend Serra i Pagès)". Crivillé, Josep i Ramon Vilar, "Muestra del proceso de informatización de la *Obra del Cançoner popular de Catalunya*" a *Campos interdisciplinares de la musicología*, vol.1, Actas del V Congreso de la Sociedad Española de Musicología, Madrid, 2001.

[9]Només hi ha dues referències de Batea, del fons Aguiló, que consisteixen en cançons de bressol i corrandes –només la lletra. Una altra referència a la Fatarella, dels materials de Serra i Pagès, consistent en els *Goigs a la M. de D. del Roser* (1912), *al gloriós Sant Bartomeu* (1912), *al patró Sant Andreu* i *a Santa Magdalena*. I de les missions de recerca només hi ha la transcripció feta per Francesc Pujol de la cançó *La presó de Lleida* cantada per mossèn Joaquim Manyà el 20 de juny de 1933.

Com ja sabem, Joan Amades va venir al món a Barcelona, en el si d'una família molt humil; fill de Blai Amades i de Teresa Gelats, ambdós obrers (ell va haver de deixar la feina de serraller per problemes de salut) i ella era obrera d'una de les moltes indústries tèxtils barcelonines del finals de segle. Les condicions familiars van aconsellar d'enviar el noi a Bot, poble natal del pare, on en Joan hi va restar fins els dos anys.

Aquesta és l'estada a Bot i a la Terra Alta més documentada que tenim per ara. Ben segur que de gran faria diverses estades, per tota la informació i profit que en va obtenir però, per ara, no l'hem trobat[10]. Ben segur que algunes de les dates que apareixen al costat d'alguns informants ens puguin donar la pista de possibles estades per aquesta comarca. El seu nucli principal d'informants de la Terra Alta és sens dubte el grup familiar repartit entre Bot i el Prat de Comte. De Bot era, com ja hem dit, el seu pare, Blai Amades i Barrobés, i d'aquí també eren els avis paterns, el Sr. Amades i la Sra. Baltasara Barrobés –amb els qui es va estar els primers anys de la seva vida. I vinculats a Prat de Comte hi trobem un oncle petit anomenat Vicens Amades i Alcoberro[11] i una altra familiar anomenada Teresa Amades.

De Bot i de Prat de Comte és d'on prové el gran gruix de les informacions orals sobre la Terra Alta que apareix a l'obra d'Amades. Tot i que també cal assenyalar Gandesa[12] com un altre focus d'oralitat digne de tenir en compte, encara que menor.

---

[10]El Sr. Francesc Morelló Boix i la seva família, de Bot, emparentats amb Joan Amades, posseeixen documentació gràfica que testimonien algunes de les seves estades a casa seva amb la seva esposa i cunyada. Caldrà fer recerca a partir d'aquesta família per a obtenir més informació.

[11]"Oncle petit nostre. Pastor, bosquerol i mariner. Havia exercit i practicat tots els oficis de bosc i de mar, havia navegat amb tots els vents i per totes les mars, corregut a peu la Península i gran part del migdia de França i d'Itàlia. Personatge folklòric de primer rengle i de gran força, posseïdor d'un cabal de coneixements de cultura tradicional imponderable dins d'una profusa varietat d'ordres, i, això no obstant era eixut per a la cançó. Sabia poques cançons, no cantava gaire, entonava malament i en boca seva les cançons perdien i degeneraven, contràriament a com passava amb les espècies orals narratives que millorava i embellia amb abundor de detalls. Poques cançons li havem recollit", Amades, Joan. *Folklore de Catalunya, Cançoner*, Relació de cantaires, Barcelona: Editorial Selecta S.A., 1982, p. 1331.

[12]"A la comarca de Gandesa – suposem que es refereix al conjunt de la Terra Alta- va fer el seu primer vocabulari de termes dialectals", Calvo, Lluís, "Joan Amades i Gelats, Biografia", *El món de Joan Amades*, Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1990. Segueix la cita: " A la publicació: AMADES, Joan, "Termes dialectals de la comarca de Gandesa", Excursions, V, núm.45 (Barcelona, 1 de gener de 1919) p. 287-291. Sobre aquesta publicació, el Butlletí de Dialectologia Catalana (Barcelona, gener-desembre 1919, p. 90) va escriure el següent: "L'autor dóna en aquest petit vocabulari una sèrie de mots interessants que no ha enregistrat en cap diccionari català publicat fins ara. La contrada de la Ribera de l'Ebre és una de les més característiques del català, per trobar-se a la regió divisòria entre els dialectes catalans i valencians. La influència de la dialectologia és ben palesa a la seva obra, com ho demostra, per exemple, la relació que durant molts anys va mantenir amb Fritz Krüger. De fet, el 1923 fou anomenat col·laborador del *Diccionari General de la Llengua Catalana*. L'any 1924 aparegué el seu primer gran

II. Aportacions musicals

2.1. Quant al *Cançoner*[13] els informants de Bot són els següents:

- Blai Amades, el pare, el qual aporta 2 cançons, p. 653 i 794 ("La Francisca Ferrera" i una formuleta per fer perdre als jugadors de cartes: "No aquesta, l'altra").
- Baltasara Barrobés, àvia paterna, la qual aporta 11 formuletes de treball vinculades al conreu de la mel, p. 634-636.
- Joan Fabregat, manobre curriolaire, el qual aporta (l'any 1922 i 1924 respectivament) 2 formuletes de treball vinculades al mestres de cases i als curriolaires, p. 678.
- La Rosa "Xerraire", del Calvo, de Bot (1918)[14], la qual aporta dues formuletes: una per fer passar l'enyorament, p. 807 i l'altra per guarir el mal dels pits (p. 808).

De Bot, a més, hi ha altres informants en el *Cançoner* que, curiosament, apareixen a la llista de cantaires i en canvi no a l'índex onomàstic i toponímic: Andreu Vinyals i Barrobés, Xima de Manso, Tia Xerels, Tia Parràia, Roc del Piulo, Pabota de Blai, Lo Manset, Coco Briets, Coco Cabossa, Coco Campà, Coco Meix, Coco Moixoner i Coco Xerels.

De Prat de Comte, i sense sortir del *Cançoner*, hi ha com a principal informant l'oncle petit de Joan Amades, Vicenç Amades i Alcoberro, el qual informa de *3 cançons*: DON GATU, humorística ("S'està el guapo de don Gatu"), p. 96; BERNADET, cançó llarga- baladística ("Els amics sempre em diuen"), p. 408, i LA REINA D'OMBRIA, també cançó llarga-baladística ("La

---

vocabulari, realitzar en col·laboració amb Emerencià Roig: Vocabulari de l'art de la navegació i de la pesca (BDC, XII,[1924], p. 1-116). El valor de la dialectologia per ell radicava en el fet que aquesta ciència podria aportar dades de gran vàlua per al discerniment de la història cultural dels pobles".

[13]AMADES, Joan, *Folklore de Catalunya, Cançoner*, Barcelona: Editorial Selecta, S.A. 1982.

[14]D'aquesta informant hi ha una notícia curiosa a la Introducció del *Cançoner* on parla dels dictadors de cançons: *"Coneixem un cas passat deu fer una seixantena d'anys. Un fill de la Rosa Xerraire, de Bot, a la Terra Alta, que ja figura entre la relació dels cantaires, festejava amb la filla de la* Venta d'En No Hay*; en vigílies del casament la boda es va desbaratar; la filla dels hostalers trobà un partit més bo. La que li havia d'ésser sogra, indignada, en volgué fer dictar una cançó per esbombar el cas per tota la contrada. Anà a trobar un cec cantaire i venedor de romanços que voltava els pobles de la Ribera d'Ebre, la Castellania, la Terra Alta, el Parrissal, la Matarranya, el Baix Aragó i el Millars, subjecte que resultava un bon element propagador de cançons. Aquest personatge era d'un poble riberenc: de Benissanet, Benifallet o Miravet, no ho sabem exactament. Acceptà l'encàrrec amb la condició que la Rosa Xerraire havia de pagar l'escrivent que assentés la cançó que el cec dictaria, puix que ell no sabia de lletra i, altrament era cec, i havia de pagar a una impremta de Tortosa la impressió dels romanços, la venda dels quals, que anava a càrrec del cec cantaire, constituïa el preu de dictar la cançó. Tot plegat pujava vers unes deu pessetes; l'import va semblar tota una fortuna a la Rosa Xerraire, que desistí del seu projecte".* Ibídem nota 5, p. 78.

donya reina d'Ombria")[15], p. 681; i de *8 formuletes*: de mariner per a fer pujar l'àncora, p. 681; per fer agafar rampa (contra els malvats), p. 792; perquè faci mal una fruita robada, p. 792; per encortar (encantar) animals de pèl, p. 795; per encortar ocellets, p. 795; per encortar tota mena de cuques, p. 795; per plantar arbres, p. 800; i per fer créixer l'ordi, p. 800.

Quant al *Cançoner*, consta encara una altra informant, Macaria Llop de Vilalba dels Arcs la qual també apareix a la llista de cantaires i no a l'índex onomàstic i toponímic. És possible que aquesta informant fos entrevistada a Barcelona mateix. Va cantar la cançó EL POBRE ALEGRE ("Jo en tinc una jupa")[16], p. 185.

Capítol a part mereix la seva mare Teresa Gelats i el pare d'ella, Pau Gelats. No estan relacionats amb la Terra Alta però els hem de tenir aquí en consideració per la influència decisiva que tingueren en la dedicació professional de Joan Amades, especialment la seva mare. De l'avi matern hem de dir que era fill de L'Espluga de Francolí i que fa diverses aportacions a l'obra de Joan Amades. Quant el *Cançoner* hi aporta *4 formuletes*: tres de teixidor[17] i una per fer l'allioli. De la seva mare en parla diverses vegades, concretament a la seva obra *Folklore de Catalunya*. Vegem-ne dues referències una a la *Rondallística* i l'altra al *Cançoner*, que tot i coincidir en l'essencial cada una aporta unes informacions més ampliades:

> "La nostra mare era un pou insondable de tradicions, un personatge folklòric de primera talla i dins del seu analfabetisme i admetent la importància i la valor dels coneixements tradicionals, podem dir que era una veritable sàvia. Era una gran cantaire, li tenim recollides més dues-centes tonades populars inèdites, que nosaltres des d'infants sabem com ella i que estan vinculades en el nostre sí com ho estaven en el seu, i, com ella, fruïm cantant-les (...). Sense sortir de casa vam poder fer un quantiós recull de cançons i de rondalles, la dolça flaire i el suau perfum de les quals havíem respirat des de sempre, i foren les primeres espècies de la saviesa tradicional que brollaven espontàniament en nosaltres perquè vivíem en llur ambient"[18]

> "GELATS, TERESA, de Barcelona. Mare nostra, calcetera. Havia estat cap de feina d'una de les fabriques vuitcentistes barcelonines més importants i havia sentit centenars de cançons cantades al seu obrador, sovint en collarí (sic) dirigides i menades per ella, n'havia après les que més s'adaptaven al seu temperament. Cantava amb gran fruïció i emoció

[15] És una variant de *Blancaflor i Filomena*.
[16] Aquesta cançó també va sortir editada al *Noticiari Mensual de la Secció d'Excursions* de l'Ateneu Enciclopèdic, núm.131, juny (1927).
[17] Pau Gelats era teixidor de mà de L'Espluga de Francolí.
[18] Amades, Joan, *Folklore de Catalunya I, Rondallística*, Barcelona: Editorial Selecta, 1974, p. 11.

més de 200 cançons diferents, passa de les 150 de les quals en versions melòdiques inèdites. Li havien recollit melodies els mestres i bons amics nostres Felip Pedrell, Lluís Millet, Francesc Pujol, Mn. Higini Anglès, Robert Gerhard, Eusebi Bosch i Humet, i, sobretot, Joan Tomàs. Fou el primer subjecte folklòric català a qui foren recollides cançons amb l'ajut del gramòfon l'any 1916. També fou explorada en l'aspecte canonístic (sic) per l'etnòleg J.M. Batista i Roca, professor de la Universitat d'Oxford"[19].

2.2. La música al *Costumari.*

Són diverses les informacions musicals que es troben al Costumari. La primera constatació que hom fa és que hi ha dos transcriptors: Miquel Barrobés, músic de Bot, i Joan Tomàs, de Barcelona, el company de recerques musicals de Joan Amades i el que va transcriure la pràctica totalitat de melodies publicades en la seva obra. En el *Costumari*, però, no és estrany trobar tonades transcrites per músics locals on és possible que Joan Amades hi hagués acudit sol, sense l'ajut del mestre Tomàs. Així passa, per exemple, amb les informacions que aporta sobre Mallorca on hi ha un bon nombre de peces transcrites pel Mn. Antoni Pont, o en el cas de la Terra Alta on hom es pregunta si el mestre J. Tomàs hi havia anat alguna vegada juntament amb Joan Amades o bé havia anotat les melodies des de Barcelona mateix amb algun dels informants de la Terra Alta. De tota manera són 18 les melodies vocals o instrumentals recollides per J. Amades al *Costumari*[20]. Són les següents:

Volum i pàgina	Títol	Localitat	Música vocal	Música instrumental	Transcripció	Observacions
I, 341	*Joc de lo Barret*	Terra Alta	No	Sí	J. Tomàs	---
I, 342	*Ball de lo barret*	Prat de Comte	No	Sí	J. Tomàs	---
I, 501	*Representació de la barraca de Sant Antoni*	Bot	No	Sí	Miquel Barrobés	Versió incompleta
I, 706	*Toc de tabal*	Bot	No	Sí	J. Tomàs	Per arreplegar farina

[19]Amades, Joan, *Folklore de Catalunya II, Cançoner*, Barcelona: Editorial Selecta, 1979, p. 1336.

[20]Resulta intrigant aquesta afirmació tan habitual: "Cançó *recollida* per Joan Amades..." La pregunta és, com la podia recollir si no sabia música? En aquell moment no hi havia enregistraments magnètics i la transcripció era del tot manual a partir del que hom escoltava... Ens manquen dades per a precisar amb més detall afirmacions com aquestes.

I, 708	*Ball de mocador i Ball dels ous*	Bot	No	Sí	Miquel Barrobés	---
I, 822	*Tonada de plantar alls*	Terra Alta	No	Sí	Miquel Barrobés	Melodia xiulada
I, 845	*Tonada d'anar a pescar*	Terra Alta	No	Sí	Miquel Barrobés	Melodia xiulada
I, 854	*Toc de tabal*	Prat de Comte	No	Sí	Miquel Barrobés	Ballaruga d'infants. Primera pedra d'una casa
II, 819	*Ball de la Xica Bonica*	Terra Alta	Sí	No	J. Tomàs	---
II, 930	*Cursa de Xancles*	Prat de Comte	No	Si	Miquel Barrobés	---
IV, 363	*Moixaina "Este es lo pare"*	Prat de Comte	Si	No	J. Tomàs	Arc de Sant Martí
IV, 391	*Cançoneta de ball rodó*	Prat de Comte	Si	No	J. Tomàs	---
IV, 913	*Ball del poll*	Prat de Comte	No	Si	J. Tomàs	---
IV, 918	*El ball del sac*	Prat de Comte	No	Si	J. Tomàs	---
IV, 1038	*Ball punxenc*	Vilalba dels Arcs i Corbera d'Ebre	Si	No	J. Tomàs	---
V, 280	*Tonada de llaurar*	Bot	Si	No	J. Tomàs	Es tracta de "la veu" del llaurar
V, 325	*Tonada de caçar moixonets*	Bot	No	Si	J. Tomàs	---
V, 596	*Cançó del rei de les orgues*	Bot	Si	No	J. Tomàs	Cançó relacionada amb el vi

2.3. Informacions musicals a l'obra *Les diades populars catalanes* de J. Amades.

És una obra que consta de quatre volums, prèvia al *Costumari* -i tal vegada embrió del mateix-, on l'autor comenta el calendari festiu català. Hi surten

diferents informacions de la Terra Alta com també dues melodies populars. Una és el *Ball del poll* de Prat de Comte la qual també figura en el *Costumari*, i l'altra és la *Tonada que acompanya la representació de les temptacions o de la barraca de Sant Antoni* de Bot.[21] Aquesta melodia publicada aquí deu el seu interès al fet que s'ofereix la versió completa (malgrat l'error d'edició tipogràfica) i no fragmentària com és el cas del *Costumari*.[22]

III. Les rondalles

3.1. Aportacions a l'obra de la *Rondallística*.

Quant a la *Rondallística*, les informacions de la Terra Alta li venen, en la seva totalitat, de Bot i de Prat de Comte. Altra vegada el principal informador de Bot serà el seu pare, Blai Amades, el qual aportarà 15 rondalles, seguit d'una tal Rosa Mulet, del mateix poble, que informarà sobre 2 rondalles. Per una altra banda, de Prat de Comte ens arribarà un nombre major d'informacions a través del seu oncle, Vicenç Amades i Alcoberro: 17 rondalles; de Teresa Amades: 4 rondalles, i de Clara Alcoberro: 5 rondalles[23].

També és molt important fer esment aquí de l'entorn familiar de la mare i de l'avi matern com ja hem vist abans en el Cançoner. Teresa Gelats aporta una cinquantena de rondalles i Pau Gelats, onze.

a) Del seu pare, Blai Amades, de Bot, recull les següents rondalles:

- El llop i el garrinet (*rondalla de bèsties*), n. 292, p. 828[24].
- La guilla i el corb (*rondalla de bèsties*), n. 308, p. 846.
- Comare guilla, l'ós i el ferrer (*rondalla de bèsties*), n. 317, p. 852.
- La guilla, la guatlla i el gos *(rondalla de bèsties*), n. 321, p. 857.
- Comare guilla, el lleó, la lleona, el bou i el cavall (*rondalla de bèsties*), n. 326, p. 861.
- En Nofre i la Pona *(rondalla humana*), n. 394, p. 983.
- El vell i els estudiants *(rondalla humana),* n. 419, p. 1040.
- El pare i la filla *(rondalla humana*), n. 441, p. 1062.
- El plet de la perdiu *(rondalla humana*), n. 462, p. 1088.
- El plet del gat *(rondalla humana),* n. 463, p. 1089.
- No estic per músiques *(rondalla paremiològica*), n. 488, p. 1115.

[21]Amades, Joan, *Les diades populars catalanes*, Barcelona: Editorial Barcino, 1932, p.119.
[22]Dec aquesta informació, i els hi agraeixo sincerament, a Joan Pellissa de la Fatarella i als germans Llorenç i Joaquim Sabaté de Bot.
[23]Pels cognoms deduïm que es tracta de familiars força directes.
[24]El número de les pàgines que se citen, com la classificació temàtica de les rondalles, corresponen a l'edició: Amades, Joan, *Folklore de Catalunya I, Rondallística,* Barcelona: Editorial Selecta, 1974.

- Treure's un ull perquè un altre se'n tregui dos, o perquè un altre resti cec *(rondalla paremiològica)*, n. 507, p. 1125.
- Riure's del mort i de qui el vetlla *(rondalla paremiològica)*, n. 533, p. 1137.
- Quan el rector està tot sol, salta, balla i fa el que vol *(rondalla paremiològica)*, n. 535, p. 1138.
- Posar el cascavell al gat *(rondalla paremiològica)*, n. 549, p. 1145.

b) De l'oncle Vicenç Amades, de Prat de Comte, recull les següents rondalles:

- En Joan de l'ós *(rondalla meravellosa)*, n. 1, p. 3.
- La pell de poll *(rondalla meravellosa)*, n. 234, p. 747.
- Les nou veritats *(rondalla encadenada)*, n. 256, p. 790.
- La barca petita *(rondalla encadenada)*, n. 257, p. 791.
- Compare llop i el moltó *(rondalla de bèsties)*, n. 283, p. 823.
- Perquè el llop s'ha tornat dolent *(rondalla de bèsties)*, n. 299, p. 836.
- El lleó i l'ase *(rondalla de bèsties)*, n. 329, p. 864.
- El lleó i el grill *(rondalla de bèsties)*, n. 332, p. 865.
- Perquè la rata i el ratolí no es poden veure *(rondalla de bèsties)*, n. 343, p. 874.
- L'endevinalla *(rondalla humana)*, n. 389, p. 972.
- Els dos germans espavilats *(rondalla humana)*, n. 410, p. 1024.
- El pare i el fill *(rondalla humana)*, n. 437, p. 1058.
- El bou mascard ("el bou més bo de la bouada") *(rondalla humana)*, n. 444, p. 1066.
- Tant se me'n dóna cuita com crua *(rondalla paremiològica)*, n. 487, p. 1115.
- La gent de Paüls són una canalla que tenen Sant Roc lligat per la cama *(rondalla paremiològica)*, n. 592, p. 1164.
- Gent de Xerta, alerta! *(rondalla paremiològica)*, n. 624, p. 1176.

c) De Clara Alcoberro, de Prat de Comte, recull les següents rondalles:

- El rei bescambrill *(rondalla meravellosa)*, n. 213, p. 712.
- El marit de la bruixa *(rondalla meravellosa)*, n. 226, p. 736.
- Comare guilla, reina de Flix *(rondalla de bèsties)*, n. 302, p. 840.
- La deixa del pare *(rondalla humana)*, n. 448, p. 1072.
- A Vilalba, catxaps *(rondalla paremiològica)*, n. 621, p. 1175.

d) De Teresa Amades, de Prat de Comte, recull les següents rondalles:

- En Pere xic *(rondalla meravellosa)*, n. 2, p. 9.
- El llop blanc *(rondalla meravellosa)*, n. 15, p. 57.
- L'ocell dels ous d'or *(rondalla meravellosa)*, n. 61, p. 213.
- Compare llop, comare guilla i galàpat *(rondalla de bèsties)*, n. 277, p. 813.

e) De Rosa Mulet, de Bot, recull les següents rondalles:

- La reina Peronella (*rondalla meravellosa*), n. 131, p. 440.
- L'estudiant i els pernils (*rondalla humana*), n. 418, p. 1039.

La classificació temàtica d'aquestes rondalles, agrupant-les de més a menys, presenta el següent resultat:

- rondalles de bèsties: 12
- rondalles humanes: 11
- rondalles paremiològiques: 9
- rondalles meravelloses: 8
- rondalles encadenades: 2

3.2. Informació de la Terra Alta a l'obra *Costums i Tradicions d'Hostals i Tavernes*.

En aquest aplec de costums hi ha l'explicació d'una llegenda l'origen de la qual està situada a l'Hostal de Camposines que es troba en el camí ral que va de Corbera d'Ebre a Gandesa. Es tracta d'omplir de contingut la dita: tothom té la seva manera de matar puces[25].

IV. Costums

4.1. Informacions al *Costumari Català*.

Al *Costumari Català*, repartides entre els cinc volums, hi ha 217 informacions sobre costums de la Terra Alta. En aquesta obra no s'expliciten generalment els informants, llevat dels transcriptors de melodies populars –com ja s'ha comentat més amunt. En canvi sí que es notifica la població d'on procedeix la informació. Així, doncs, dels diferents pobles de la Terra Alta hi ha aquesta aportació, de més a menys:[26]

-121: Terra Alta
- 50: Prat de Comte
- 25: Bot
- 4: Gandesa
- 4: Pinell de Brai
- 3: Arnes
- 2: Batea, Caseres i Corbera d'Ebre

[25]Amades, Joan, *Costums i Tradicions d'Hostals i Tavernes*, Club d'Esports de Muntanya, Barcelona: Tallers gràfics Patrici Arnau, 1936, p.182.
[26]Aquests números corresponen al recompte que he fet, una per una, de les informacions en les quals s'especifica el poble d'on provenen o es cita la Terra Alta com a terme genèric. Per tant, no corresponen als números dels diferents índexs del *Costumari*, ja que no són exactes.

- 1: La Fatarella, Horta de St. Joan, la Pobla de Massaluca i Vilalba dels Arcs

Com podem comprovar el més important grup d'informacions sobre costums ve de Bot i de Prat de Compte, fruit dels informants amb els quals va tractar i es va entrevistar. Els costums que Joan Amades aporta sobre la Terra Alta tenen aquest perfil:

a) 15 informacions relacionades amb el Cicle de Nadal:

- La capta del llop dels infants (vol. 1, p. 32) Terra Alta[27].
- L'estel de Nadal i l'anunci d'una bona anyada (vol. 1, p. 70) Terra Alta.
- L'Óssa major - Creença astronòmica (vol. 1, p. 75) Terra Alta.
- El planeta Venus anomenat "Estrella panera" – Creença astronòmica (vol. 1, p. 81)Terra Alta.
- Representació de l'anunci als pastors a la nit de Nadal (vol. 1, p. 138) Gandesa.
- Nit de Nadal: fer sonar un canti com un timbal (vol. 1, p. 122/p. 183) Terra Alta.
- Sant Joan evangelista, advocat del vi (vol. 1, p. 217) Terra Alta.
- Sants Innocents: "La fadrinalla agafava la gent adinerada que passava pel carrer, amb preferència les dones, i les empresonava. Ho feien saber a llurs familiars, els quals acudien a la taverna on hi havia reunits els fadrins i pagaven uns quants cèntims com a rescat" (vol. 1, p. 242) Bot.
- Plantar arbres, com si fossin fites, quan es traspassava un bosc d'un propietari a un altre (vol. 1, p. 273) Terra Alta.
- Joc de *lo Barret* (vol. 1, p. 340-341) Terra Alta.
- Melodia del joc *lo Barret* (vol. 1, p. 341) Terra Alta.
- Melodia del Ball de *lo Barret* (vol. 1, p. 342) Prat de Comte.
- Nit de Cap d'Any (vol. 1, p. 366) Terra Alta.
- Nit de Cap d'Any i la lluna plena – Creença astronòmica (vol. 1, p.369)
- Dia de Reis: anar a parlar als arbres fruiters (vol. 1, p. 440) Terra Alta.

b) 8 informacions relacionades amb la festa de Sant Antoni Abat (17 de gener):

- Aquest dia tenien per pecat lligar el bestiar de peu rodó (vol. 1, p. 477) Terra Alta.
- Benedicció també de palla, garrofes i diferents grans que serveixen d'aliment al bestiar (vol. 1, p. 477) Prat de Comte.
- Benedicció també de les esquelles (vol. 1, p. 477) Terra Alta.
- El *cós de l'ou* i el *cós de la llum* (vol. 1, p. 483) Prat de Comte.

[27]Darrera cada costum s'hi afegeix la procedència geogràfica i si no s'especifica la localitat concreta hi poso el nom genèric de la comarca: Terra Alta, tal com ho fa el mateix autor.

- Promesa d'un garrí a Sant Antoni quan una verra estava malalta (vol. 1, p. 497) Terra Alta.
- Representació de les temptacions de Sant Antoni (vol. 1, p. 500) Terra Alta.
- Melodia de la representació de la barraca de Sant Antoni (vol. 1, p. 501) Bot.
- El patronatge de Sant Antoni sobre el bestiar (vol. 1, p. 538) Terra Alta.

c) 8 informacions relacionades amb Sant Blai (3 de febrer):

- Creença que aquest dia les dones no poden fer cap feina casolana important (vol. 1, p. 704) Terra Alta.
- Toc de tabal mentre es fa l'arreplega de farina i la pastada dels cocs de la festa major. Al so del qual la mainada balla *lo peuet* (vol. 1, p. 706) Bot.
- Tonada del *Ball del mocador* i del *Ball dels ous* (vol. 1, p. 708) Bot.
- Gràfics i figures del *Ball del mocador* (vol. 1, p. 709 / explicació: p. 711) Bot.
- Gràfics i figures del *Ball dels ous* (vol. 1, p. 710 / explicació: p. 711)) Bot.
- *Balls de barril*: danses de la festa major a la nit a la llum d'un barril encès al mig de la plaça (vol. 1, p. 714) Terra Alta.
- *Ball del poll*: ball de concurs que es feia a la nit (vol. 1, p. 714) Terra Alta.
- Sant Blai, advocat del blat (vol. 1, p. 719) Terra Alta.

d) 3 informacions relacionades amb Santa Àgata (5 de febrer):

- La *festa de les Àguides* (vol. 1, p. 727) Bot.
- La *tia rabosa*: vella (o velles) que tenia el poder de manar i regir les guineus com volien (vol. 1, p. 733) Terra Alta.
- La festa de Santa Àgata era una festa familiar o de família (vol. 1, p. 734) Terra Alta.

e) 5 informacions relacionades amb la vida al camp (mes de març):

- Xiular en plantar fruits *rabiosos*: alls, cebes, bitxos... (vol. 1, p. 821) Terra Alta.
- Tonada que xiulaven en plantar alls (vol. 1, p. 822) Terra Alta.
- Creença que els peixos queden embadalits amb la música (vol. 1, p. 845) Terra Alta.
- Tonada que xiulaven en anar a pescar (vol. 1, p. 845) Terra Alta.
- Toc de tabal que marcava el ritme de la ballaruga dels infants en posar la primera pedra a una casa (vol. 1, p. 854) Prat de Comte.

f) 3 informacions sobre el Carnestoltes:

- Representació sobre el testament, la mort i l'enterrament d'un gat (vol. 2, p. 71) Terra Alta.
- Enterrament del gat (vol. 2, p. 113) Terra Alta.
- Capta de farina pel poble per a fer coques (vol. 2, p. 197) Prat de Comte.

g) 4 informacions sobre la Quaresma i Setmana Santa:

- Melodia de la *Xica bonica* (vol. 2, p. 819) Terra Alta.
- El Dissabte de Glòria, després del toc de l'al·leluia la mainada ballava la xica bonica (vol. 2, p. 820) Prat de Comte.
- El foc nou del Dissabte de Glòria (vol. 2, p. 822) Terra Alta.
- Guardar durant tot l'any aigua beneita provinent de la benedicció de les fonts del Dissabte de Glòria (vol. 2, p. 823) Terra Alta.

h) 4 informacions sobre el cicle pasqual:

- Cursa damunt de xancles per un camp de nivell desigual (vol. 2, p. 929) Prat de Comte.
- Fer sonar "cargols adormits" (vol. 2, p. 929) Bot i Prat de Comte.
- Tonada de la cursa de xancles (vol. 2, p. 930) Prat de Comte.
- Enviar *amoretes* al cel, per la festa de l'Ascensió (vol. 2, p. 969) Prat de Comte.

i) 1 informació sobre el *Corpus*:

- Importància del galejar durant la processó del Corpus (vol. 3, p. 116) Terra Alta.

j) 1 informació sobre el mes d'abril:

- Sortir el pregoner pels camps repicant ben fort el timbal a fi d'espantar la llagosta i altres plagues (vol. 3, p. 309) Terra Alta.

k) 4 informacions sobre el mes de maig:

- Anar a la Fontcalda (vol. 3, p. 388) Terra Alta.
- Simulació de casaments infantils (vol. 3, p. 439) Terra Alta.
- Assolellar ampolles d'oli a la finestra (vol. 3, p. 491) Terra Alta.
- Cacera col·lectiva del llop (vol. 3, p. 577) Terra Alta.

l) El mes de juny, 13 informacions sobre la sega:

- Colles de segadors (vol. 3, p. 700) Terra Alta.

- Els segadors, segons la creença popular, només podien seure i dormir a terra durant la sega (vol. 3, p. 703) Terra Alta.
- Arc que servia als infants per a tirar *amoretes* al cel i per a fer-lo sonar com una arpa (vol. 3, p. 708) Terra Alta.
- Anomenar "botet" al sac de gemecs (vol. 3, p. 709) Gandesa.
- Oferir l'espiga més alta a la Mare de Déu de la Fontcalda (vol. 3, p. 713) Terra Alta.
- No segar quan era núvol (vol. 3, p. 722) Terra Alta.
- Els segadors menjaven amb un mateix plat comú anomenat *ribell* o *pitança* (vol. 3, p. 725) Terra Alta.
- Els segadors, quan bufava el vent, brandaven les falç enlaire per tallar-lo (vol. 3, p. 731) Terra Alta.
- Els segadors joves competien per poder segar el darrer manat d'espigues (vol. 3, p. 745) Terra Alta.
- Segar les darreres espigues el segador més alt (vol. 3, p. 752) Bot.
- Ball rodó dels segadors damunt el rostoll amb les falç aguantades darrera el cap com si fos una corona (vol. 3, p. 755) Terra Alta.
- Joc que consistia en posar dins una olla uns quants *vileros* o pardalets, i que es posaven a volar quan es trencava l'olla, això augurava una collita més gran (vol. 3, p. 758) Terra Alta.
- Petits claps de terreny, anomenats *llobades*, que no es poden conrear perquè són del llop (vol. 3, p. 778) Terra Alta.
- Els segadors havien de dur faixa vermella com així també la cinta del barret de palla (vol. 3, p. 779) Terra Alta.

ll) El mes de juny, 6 informacions sobre activitats diverses:

- Ritme del tabal del pregoner per a convocar els veïns i marcar el pas del caminar i animar-los en el treball d'adobar la carrerada a jornal de vila(vol. 3, p. 800) Bot.
- Costums de pastors: clavar la "cabra" a terra (vol. 3, p. 807) Terra Alta.
- Al juny s'inicia el treball de la palma escombrera. El margalló (vol. 3, p. 844) Terra Alta.
- Fabricació de sàrries (vol. 3, p. 844) Pinell de Brai.
- En *Batoni* un personatge espantainfants (vol. 4, p. 9) Terra Alta.
- Elecció dels majorals per mitjà d'una abraçada (vol. 4, p. 14) Pinell de Brai.

m) El mes de juny, 21 informacions sobre la nit i el dia de Sant Joan:

- Era costum guardar els bots vells i inservibles i tirar-los al foc de Sant Joan (vol. 4, p. 48) Terra Alta. Bot.
- Ball rodó a l'entorn de la foguera (vol. 4, p. 62) Terra Alta.
- Anar a collir romaní que es penjava darrera les portes per espantar serps i llangardaixos (vol. 4, p. 91) Bot i Prat de Comte.

- Esqueixar una branca d'arbre a la mitjanit (vol. 4, p. 92) Bot i Prat de Comte.
- Les casades de nou que volien saber si tindrien fills, orinaven a la mitjanit damunt una mata de malva (vol. 4, p. 97) Bot i Prat de Comte.
- L'*aigua de Sant Joan* (vol. 4, p. 106) Terra Alta.
- Anar al santuari de la Fontcalda persones que no sabien com trobar remei (vol. 4, p. 110) Terra Alta.
- Fer saltar els rucs tres vegades per damunt de la sèquia o de la riera per assegurar-los la salut (vol. 4, p. 110) Bot i Prat de Comte.
- L'olivera, les 12 campanades i la seva conversió en flors i olives (vol. 4, p. 117) Terra Alta.
- Es creia que aquesta nit sortien a rondar els *nyitos* o *nyítols* (vol. 4, p. 122) Terra Alta.
- Creien que aquesta nit s'escampava l'enveja (vol. 4, p. 122) Prat de Comte.
- Els infants feien unes boles amb elements vegetals que tiraven enlaire i tornaven a entomar encarats al sol tot cantant Sol solet (vol. 4, p. 146) Bot i Prat de Comte.
- Creien que era una nit d'estels voladors (vol. 4, p. 148) Bot i Prat de Comte.
- Menjar fardatxos o llangardaixos amb samfaina creguts que portava molta sort (vol. 4, p. 173) Arnes, Caseres, el Pinell i altres llocs de la Terra Alta.
- Creien que aquesta nit es multipliquen les formigues, de cada una en neixen dues-centes (vol. 4, p. 175) Prat de Comte.
- Cercar nius de pregadéus com amulets contra el mal de queixal (vol. 4, p. 175) Gandesa i Corbera d'Ebre.
- Els capellans organitzaven dins l'església saraus per a que la gent no se n'anés a la muntanya a fer coses irreverents (vol. 4, p. 181) Terra Alta.
- Enramar les finestres i portes de les dones casadores (vol. 4, p. 183) Terra Alta.
- El sol, al moment de sortir en el dia de Sant Joan, conté la roda de Santa Caterina (vol. 4, p. 198) Terra Alta.
- El dia de Sant Joan els pastors pujaven als cims del Caro per veure sortir el sol (vol. 4, p. 200) Terra Alta.
- Per Sant Joan sortia un personatge vestit de diablot (vol. 4, p. 211) Bot.

n) El mes de juny, 1 informació sobre la vetlla de Sant Pere:

- Les fadrines que la nit de St. Joan havien estat afavorides amb un enramada anaven a engalanar la finestra del fadrí que estimaven (vol. 4, p. 276) Bot i Prat de Comte.

o) El mes de juliol, 9 informacions sobre la sega:

- A l'arc de Sant Martí l'anomenaven *la culebra de Sant Martí* o *del cel* vol. 4, p. 360) Terra Alta.
- Formuleta del joc de dits que els infants feien quan veien l'arc de Sant Martí (vol. 4, p. 363) Prat de Comte.
- A l'arc secundari de l'Arc de Sant Martí se l'anomena *pota de cabra* (vol. 4, p. 364) Terra Alta.
- Colles de segadors (vol. 4, p. 367) Terra Alta.
- Moltes colles de segadors, acabades les meses, anaven a visitar la M. de D. de la Fontcalda (vol. 4, p. 368) Gandesa.
- Menjar, els segadors, asseguts damunt d'una pedra sense plat individual i prenent cullerada d'una gran rivella (vol. 4, p. 369) Prat de Comte.
- *Messes grasses* per a un camp que es sembra per primera vegada (vol. 4, p. 373) Prat de Comte.
- Quan el vent dificultava la feina de la batuda, posaven una forca dreta en mig de l'era perquè el vent s'hi "esgarrinxés" en passar (vol. 4, p. 378) Prat de Comte.
- Cançó de ball rodó de les nenes fet damunt de l'era (vol. 4, p. 391 i 392) Prat de Comte.
- Melodia del *Ball del manilet* fet per les fadrines damunt de l'era (vol. 4, p. 393) Prat de Comte.
- La pluja en temps de meses es creia que era una maledicció per abús del matrimoni o alguna aberració sexual (vol. 4, p. 409) Bot i Prat de Comte.
- El planeta Venus se'l qualificava d'*estrella panera* i creien que influïa en la collita del blat (vol. 4, p. 409) Terra Alta.
- Iniciació dels nois als treballs del camp a través de les feines de les messes. El darrer de la batuda es feia un àpat extraordinari. Lliurament d'una arma blanca per part del pare al fadrí (vol. 4, p. 412) Bot.[28]
- Repartiment de panets de caritat beneïts pel sacerdot (vol. 4, p. 417) Bot.
- Pans amb formes humanes i d'animals per a la mainada per a celebrar el primer pa (vol. 4, p. 418) Bot i Prat de Comte.
- El *coc de jurament*, panet de forma el·líptica, semblant a la lletra O (vol. 4, p. 419) Prat de Comte.

[28]Vegeu també Amades, Joan, "Costumbres del día de San Jorge" a *San Jorge*, Revista de la Excma. Diputación de la Provincia de Barcelona, abril (1953). En aquest article, a més, hi ha la següent informació: "En la "Terra Alta" también llevaron arma las mozas. La llevaban colgada de la liga de las medias: las mozas bravías se la colgaban de la liga izquierda, y las apacibles, de la derecha. No sabemos que la imposición del arma a las chicas diera lugar a ceremonia alguna" (p. 20).

p) El mes de juliol, 4 informacions sobre els llops:

- Els pastors creien que al juliol els llops són temibles perquè és quan s'aparellen (vol. 4, p. 441) Terra Alta.
- Els pastors creuen que si l'home veu primer el llop aquest queda encantat i no ataca, si és al revés, l'home queda afònic (vol. 4, p. 442) Terra Alta.
- Es creu que el llop té horror al foc i per tal d'allunyar-los es portava un manadet d'herba encesa lligada al cap d'un bastó (vol. 4, p. 443) Bot i Prat de Comte.
- Estratègia dels llops envers les seves preses (vol. 4, p. 443) Arenys de Lledó, Batea, Arnes i Caseres.

q) El mes de juliol, 4 informacions diverses:

- Joc: anell picapedrell (vol. 4, p. 455) Terra Alta.
- *Lo totxo dels pobrets*, bastó itinerant per les cases del poble que qui el tenia havia de deixar pernoctar, si era el cas, un captaire que anés de camí (vol. 4, p. 541) Terra Alta.
- Creences sobre el sol i la lluna (vol. 4, p. 556) Prat de Comte.
- Ballada de nit a l'entron del cremaller (vol. 4, p. 567) Arnes.

r) 17 informacions relacionades amb el mes d'agost:

- Manera de saber si una pedregada era benigna o maligna (vol. 4, p. 667) Prat de Comte.
- Per deturar la pedregada es sortia al camp amb gran cridòria i terrabastall amenaçant els núvols (vol. 4, p. 676) Prat de Comte.
- Eina per trencar les ametlles (vol. 4, p. 697) Prat de Comte i Horta de Sant Joan.
- En els anys de fam, el comú cedia una part de bosc al veïnat perquè l'artigués i la cultivés (vol. 4, p. 697) Terra Alta.
- Oli d'estalzim (vol. 4, p. 767) Prat de Comte.
- Per Sant Llorenç es feia una bona foguerada a la llar, la qual tenia un sentit de protecció de la mateixa (vol. 4, p. 768) Terra Alta.
- Dia de Sant Llorenç, relació entre la calor i el grau del raïm (vol. 4, p. 775) Terra Alta
- Coneixement o ignorància dels instruments de música per acompanyar les danses (vol. 4, p. 857) Terra Alta.
- *Ball de cobertores* (vol. 4, p. 858) Bot.
  Sant Roc com a advocat contra la droperia (vol. 4, p. 864) Terra Alta.
- Sant Bartomeu, festa major (vol. 4, p. 912) Prat de Comte.
- Música del *Ball del poll* (vol. 4, p. 913) Prat de Comte.
- La cursa de la llum o del gresol (vol. 4, p. 914) Prat de Comte.
- Anar a *robar la gaita* costum entre fadrins de pobles veïns (vol. 4, p. 917) Terra Alta.

- Música del *Ball del sac* (vol. 4, p. 918) Prat de Comte.
- Informacions sobre la festa major, el Ball del sac i el Ball del càntir (vol. 4, p. 919) Prat de Comte.
- El *coc de la festa major* (vol. 4, p. 923) Prat de Comte.

s) El mes de setembre, 7 informacions relacionades amb la verema:

- Costum de posar una moneda dins el clot obert en el moment de plantar un cep, això li garantia la vida (vol. 4, p. 1002) Terra Alta.
- Jotes anomenades el peuet o pevet (vol. 4, p. 1007) la Fatarella i la Pobla de Massaluca.
- Costums sobre la verema: les fogueres, la nit, la lluna...(vol. 4, p. 1009) Terra Alta.
- Amb motiu de la verema: les gresques del Coco Ximo i la de Blai i Roc (vol. 4, p. 1011) Terra Alta.
- Sobre el fet d'entrar el bestiar en una vinya i els drets del propietari d'aquesta (vol. 4, p. 1013) Terra Alta.
- Melodia del *Ball punxenc*, de veremadors (vol. 4, p. 1038) Vilalba dels Arcs i Corbera d'Ebre.
- Festa de final de verema: plantar un xop a la plaça i fer el joc de la cucanya (vol. 4, p. 1042) Terra Alta.

t) 10 informacions sobre el mes de setembre:

- Els pastors i les virtuts de la fusta d'avellaner (vol. 4, p. 1051) Terra Alta.
- Filar en colla les dones (vol. 4, p. 1066) Terra Alta.
- Anar al santuari de La Fontcalda (vol. 5, p. 40) Gandesa.
- Dur el blat a beneir, el dia 8 de setembre (vol. 5, p. 85) Terra Alta.
- La Mare de Déu del Portal (vol. 5, p. 92) Batea.
- Segons la gent vella, abans l'any començava per la sembra i s'acabava per les veremes (vol. 5, p. 163) Prat de Comte.
- *Santamiquelada*, nom per a designar la tardor (vol. 5, p. 169) Terra Alta.
- L'*estel de Sant Miquel* o *estel veremador* (vol. 5. p. 234) Bot.
- Creences sobre la Lluna (vol. 5, p. 253) Prat de Comte.
- Veure el rostre de la Mare de Déu en el relleu de la Lluna (vol. 5, p. 253) Bot i Prat de Comte.

u) 5 costums relacionats amb el mes d'octubre:

- De tretze llunes que hi ha, n'hi ha set de menjadores (vol. 5, p. 255) Prat de Comte.
- Creien que la lluna nova d'octubre és parladora, i qui la sap entendre pot saber quin any farà (vol. 5, p. 256) Prat de Comte.
- Creences sobre els eclipsis de lluna (vol. 5, p. 257) Terra Alta.

- La pluja és motiu de festa en un país tan sec (vol. 5, p. 279) Terra Alta.
- Creences sobre la pluja i la pedra de fer ploure (vol. 5, p. 279) Terra Alta.

v) El mes d'octubre. 16 costums relacionats amb el llaurar i el sembrar:

- Tonada de llaurar (vol. 5, p. 280) Bot.
- Les arades petites eren de fusta, obra de fuster sense intervenció del ferrer (vol. 5, p. 282) Arenys de Lledó, Terra Alta.
- Dita: una cosa vella de quan llauraven les dones amb una pala de corder o moltó lligada al capdavall d'un totxo o bastó (vol. 5, p. 282) Prat de Comte.
- Valoració dels gats tigrats els quals guardaven i criaven per a untar la rella de 'arada amb greix de gat ja que això afavoria la sembra (vol. 5, p. 286) Terra Alta.
- Es creia que des del cel avisaven quan era el temps més bo per a començar a llaurar (vol. 5, p. 294) Terra Alta.
- En el llaurar, abans de començar a tirar la llavor, n'escampaven un grapat tot al voltant, com si paguessin un tribut a la mare terra (vol. 5, p. 296) Terra Alta.
- Quan llauraven posaven una pedra damunt la rella, per esquivar les bruixes (vol. 5, p. 298) Terra Alta.
- Senyar l'arada tres vegades abans de començar a llaurar (vol. 5, p. 299) Terra Alta.
- Cada set anys deixaven reposar la terra creguts que a l'inrevés el dimoni cremava i feia perdre les collites (vol. 5, p. 299) Prat de Comte.
- Portar la sembradura dins un paneret rodó, anomenat oró (vol. 5, p. 300) Terra Alta.
- En llaurar i sembrar cal cantar perquè la llavor pren més i s'assegura la collita (vol. 5, p. 300) Terra Alta.
- Acabada la tasca de sembrar, el sembrador tirava fruits secs a la mainada (vol. 5, p. 300) Terra Alta.
- En acabar de llaurar i de sembrar tiraven el barret enlaire, el més alt que poguessin (vol. 5, p. 300) Terra Alta.
- Sembrar desinteressadament les terres dels malalts (vol. 5, p. 300) Terra Alta.
- Sembrar descalços perquè creien que la llavor prenia millor i donava més (vol. 5, p. 301) Terra Alta.
- Si el julivert el sembrava un ximplet o un beneitó resultava més fort de gust i més aromàtic (vol. 5, p. 305) Prat de Comte.

w) 6 costums relacionats amb el mes d'octubre:

- Preparar i conservar els pous de llop, conservar i adobar el camí de llop, ofici del coco llop (vol. 5, p. 319) Terra Alta.

- Creença de que hi ha cançons i tocades que encanten i extasien els ocells (vol. 5, p. 326) Terra Alta.
- Joc de nois, de força: *lo damunt davall* (vol. 5, p. 381) Pinell de Brai.
- Joc: *Sant Joan de les Fontanelles* (vol. 5, p. 387) Terra Alta.
- Drets del diable sobre la llavor que es sembra: l'*espiga del diable* o l'*espiga boja* (vol. 5, p. 448) Terra Alta.
- Ball infantil per a quan es començava una casa i quan es cobria (vol. 5, p. 520) Terra Alta.

x) El mes de novembre, 6 informacions relacionades amb la feina de les olives:

- Collir olives. El cant del gall al matí i el cant del mussol al vespre marcaven la jornada laboral (vol. 5, p. 559) Terra Alta.
- Masets o petites construccions a l'oliverar on hi restaven per a collir olives durant la setmana (vol. 5, p. 561) Terra Alta.
- Els tractes de la venda d'un olivar es feien davant de les oliveres per a que sabessin que canviaven d'amo. (vol. 5, p. 585) Terra Alta.
- Caràcter semisagrat de la collita de les olives i l'elaboració de l'oli (vol. 5, p. 585) Bot.
- Durant el temps de la molta de les olives creuen sentir olor d'oli en boscos allunyats dels oliverars (vol. 5, p. 586) Prat de Comte.
- Antic ritual de plantació d'oliveres (vol. 5, p. 586) Pinell de Brai.

y) 13 informacions relacionades amb el mes de novembre:

- Tatxolinar botes de vi i tonada xiulada (vol. 5, p. 594) Terra Alta.
- Cançó del rei de les orgues per elegir el rei del vi (vol. 5, p. 596) Bot.
- Del tast del vi se'n deia *beure's la sang del coco Ximo* (vol. 5, p. 599) Terra Alta.
- Beure massa vi engruixeix la llengua i en dificulta el moviment (vol. 5, p. 602) Bot i Prat de Compte.
- Quan les bromades de celler duraven massa els amos tiraven aigua al vi per a minvar-ne la força (vol. 5, p. 603) Terra Alta.
- Les dones feien la cistelleria d'ús familiar fins a finals del s. XIX (vol.5, p. 606) Terra Alta.
- Totssants i creences sobre les ànimes en pena (vol. 5, p. 643) Prat de Comte.
- Les animeres. Dones que s'encarregaven d'organitzar la vetlla i enterrament dels difunts (vol. 5, p. 653). Terra Alta.
- Missa per les ànimes del Purgatori i caçar un llop (vol. 5, p. 655) Terra Alta.
- Començar les cases el dia 2 de novembre ja que les ànimes del Purgatori ajudaven (vol. 5, p. 662) Terra Alta.

- Dur a beneir les olives més grosses que penjades del coll d'un infant dins una bosseta, el protegien de mals donats i de males mirades (vol. 5, p. 712) Terra Alta.
- L'Arc de Sant Martí (vol. 5, p. 714) Terra Alta.
- Beneir unes quantes olives ben grosses (com per Sant Martí) per tal de guardar les nenes de mals donats (vol. 5, p. 730) Terra Alta.

z) 5 costums relacionats amb el mes de desembre:

- En aquest mes es començaven a afemar les olives (vol. 5, p. 774) Terra Alta.
- Transportar els fems amb la llosa (vol. 5, p. 774) Prat de Comte.
- Abstinència els dies abans de la mort del porc (vol. 5, p. 782) Terra Alta.
- Abans de sacrificar el porc, li posaven una corona d'alls i bitxos, i el treien a passejar pel carrer (vol. 5, p. 783) Prat de Comte.
- El presents (o regals) són anomenats "senyals d'amor" (vol. 5, p. 823) Terra Alta.

4.2. Informacions en l'obra *Les diades populars catalanes*:

- A la nit de nadal els pastors simulaven una adoració; sortia un àngel que dialogava amb el majoral i anunciava el naixement (vol. 1, p. 24) Gandesa[29].
- Tonada de gralla que acompanya la representació de les temptacions de Sant Antoni (vol. 1, p. 119) Bot[30].
- Melodia del *Ball del poll* (vol. 2, p. 194) Prat de Comte[31].
- Representacions improvisades de disfresses (vol. 3, p. 88) Terra Alta.

V. Conclusió

A través d'una part de la família de Joan Amades especialment, però no només de l'àmbit familiar, ens han arribat unes informacions de la Terra Alta força nombroses –per ara n'he comptabilitzat 310- i a més molt diversificades. Tinc la impressió, però, que moltes dades s'han quedat pel camí ja que una cosa és donar la cita inicial de la localitat d'on prové la informació i una altra és l'extensió que aquesta pugui tenir ja que entre mig hi poden aparèixer més dades secundàries. El conjunt d'informacions, però, abasten pràcticament tot l'àmbit del folklore vinculat a la tradició oral: la cançó, els balls, la música instrumental, la dialectologia, la rondallística, la literatura oral, els costums i rituals de la vida quotidiana, les creences, els valors socials..., tot allò fins on arribava la seva curiositat i que forma part de la vida i de l'ànima del poble. Hem vist també la influència decisiva de Bot i

[29]Vegeu *Costumari* vol.1, p. 138.
[30]Vegeu i compareu *Costumari* vol.1, p. 500.
[31]Vegeu *Costumari* vol.4, p. 913.

de Prat de Comte en les informacions sobre aquesta terra. Només vull dir dues coses per acabar. La primera és que cal continuar aquesta recerca perquè l'obra de Joan Amades és tan extensa que ben segur encara s'hi poden trobar notícies més ampliades sobre aquesta comarca, especialment les vinculades als aspectes més familiars. I la segona, agrair el fet de poder participar en aquesta 5ena Jornada d'Estudis Locals perquè així he tingut ocasió d'endinsar-me un cop més en l'obra de Joan Amades que sempre et sorprèn i t'amplia el coneixement a tants aspectes de la cultura popular. Figura i obra que mereix dedicar-hi molts més estudis crítics i aprofundits com aquesta iniciativa que s'ha fet des de Bot.

APÈNDIX

Recopilació de les cançons i tonades provinents de la Terra Alta que apareixen en les obres de Joan Amades citades.

1. Cançó i formuleta cantades per Blai Amades, de Bot, pare de Joan Amades

LA FRANCISCA FERRERA

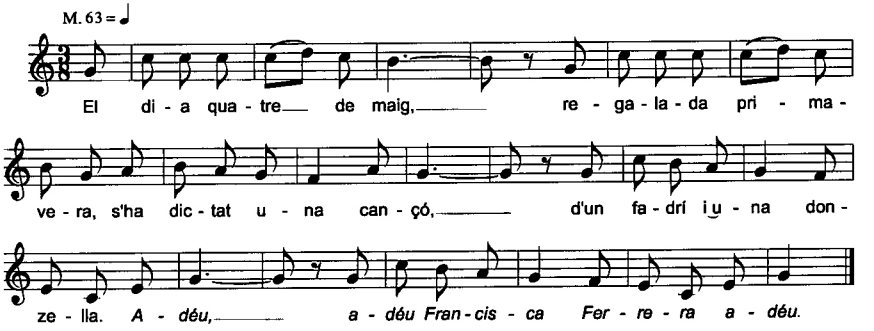

El dia quatre de maig,
regalada primavera,
s'ha dictat una cançó
d'un fadrí i una dolnzella.

Adéu,
adéu, Francisca Ferrera,
adéu.

Se'n portaven voluntat
de petitesa a grandesa;
de petits se n'han fet grans
i el fadrí es vol casar amb ella.
Son pare diu que no ho vol,
sa mare contenta n'era,
- Déu vos guard, mestre ferrer,
vostra fillla en serà meva;
si no me la deu de grat
jo us juro venir-la a prendre.
- No serà pas, el fadrí,
que jo mano damunt d'ella.-
Ja en va a cercar dos fadrins
dels de vida bandolera.
- Si en voleu venbir, fadrins,
robarem una donzella;
sereu pagats amb diners
de la més bona moneda,
sereu pagats amb diners,
moneda barcelonesa.-
- A les dotze de la nit
truqueu a la porta seva.
- Bona nit, mestre ferrer,
si em voleu llossar una rella
i em ferrareu el cavall
de les potes del darrera?
Baixeu vós, mestre ferrer,
baixeu i sereu pagat,
pagat amb bona moneda,
amb la moneda corrent,
moneda barcelonesa.
Si no teniu aprenent,
jo us ajudaré a la feina;
mentre fareu anar el mall
jo estiraré la manxega.-
Primer cop de botavant,
l'aprenent ja es feia enrera;
segon cop de botavant,
tres punyalades n'hi pega,
l'una al bell mig del cor,
l'altra al bell mig de l'esquena,
la tercera al costat dret,
que és la que li don més pena.

Mestre ferrer queia mort,
La sang a riu que li vessa.
El fadrí se'n puja a dalt
per robar la filla seva.
- Ajudeu-me, Déu del cel,
deixeu-me la raó si és meva!
Baixeu, justícia del cel,
perquè no n'hi ha a la terra!
M'han matat el meu marit
per robar una filla meva!
De dos fills que n'he tingut,
el gran va morir a la guerra;
la filla me l'han robat,
que és el que em dóna més
pena!

Tota sola m'he quedat,
quatre de família que érem,
tota sola m'he quedat
amb el fill que m'ha de néixer.
Ajudeu-me, Déu del cel,
Deu-me la raó si és meva!
Baixeu justícia del cel,
perquè no n'hi ha a la terra,
que m'han mort el meu marit
per robar una filla meva!

FORMULETA PER FER PERDRE ELS JUGADORS DE NAIPS

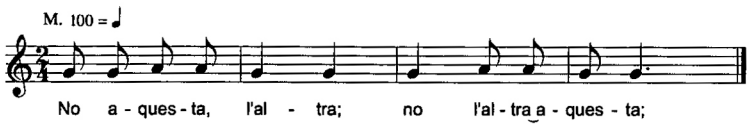

No aquesta, l'altra;
no l'altra, aquesta;
no la primera, la darrera;
no la darrera, la primera;
no la més alta, la més baixa;
no la més baixa, la mes alta.

2. Formuletes del conreu de la mel, cantades per l'àvia materna de Joan Amades, Baltasara Barrobés, de Bot

FORMULETA PER FER ARNES

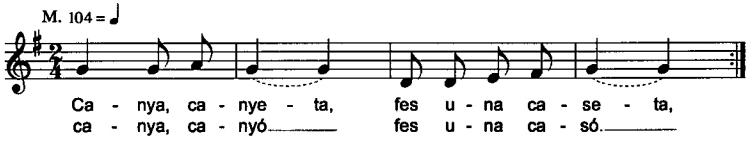

Canya canyeta
fes una caseta
canya canyó
fes una casó
per les abelletes
de Nostre Senyor.

FORMULETA PER CRESTAR O EIXAMENEIAR

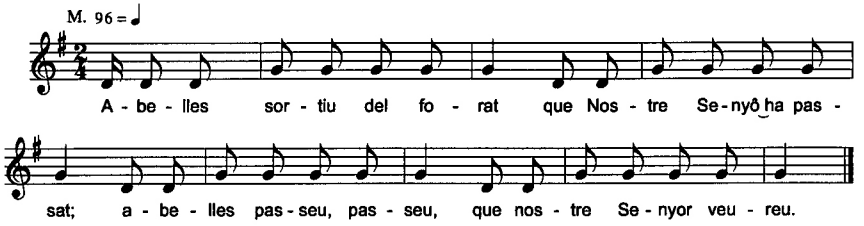

Abelles sortiu del forat
que nostre Senyor ha passat;
abelles passeu, passeu,
que aquí dins el trobareu;
abelles veniu, veniu,
que Nostre Senyor ja és viu.

FORMULETA PER FER EIXAMS

Cuques de Déu, passeu,
Que a casa nova aneu,
que una senyora hi trobareu
que és la Mare de Déu.
Passeu, passeu, passeu!

FORMULETA PER TREURE EL RUSC O LES COQUES DE LES ARNES

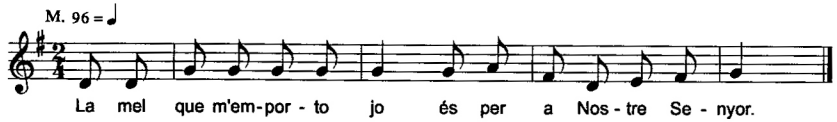

La mel que m'emporto jo
és per a Nostre Senyor,
a l'església la duré
i al Bon Déu la oferiré,
si el Bon Déu me la vol dar
ell mateix ja m'ho dirà.

FORMULETA PER TRIAR LA CERA DE LA MEL

Esta cera u esta mel
no és de la terra, que és del cel,
al cel l'ofereixo jo
pel Bon Déu Nostre Senyor,
i el Bon Déu ja em dirà
si me'n vol dixar menjar,
i quan ell mo ho haurà dit
mon podrem fer un bon tip.

FORMULETA PER BARREJAR DOS EIXAMS

Abelles abelletes,
sigau amiguetes
i no mogueu revol
que Nostre Senyor
no ho vol.

FORMULETA PER FER QUE UN EIXAM NO ES DETURI

Abelles, correu, correu,
que la mare de Déu,
si no la deixeu passar
gran càstig us donarà.

Formuleta per fer posar o deturar un eixam en marxa

Abelles del cel
baixeu a terra
que la mare de Déu
us hi espera.

Abelles del cel
baixeu al sol
que la mare de de Déu
ja ho vol.

Formuleta per fer sortir un eixam de l'arna i apropiar-se'l

Abelles, sortiu sortiu,
que Nostre Senyor ja és viu

abelles, veniu-lo a visitar
la mel us beneirà.

Formuleta perquè les abelles no piquin

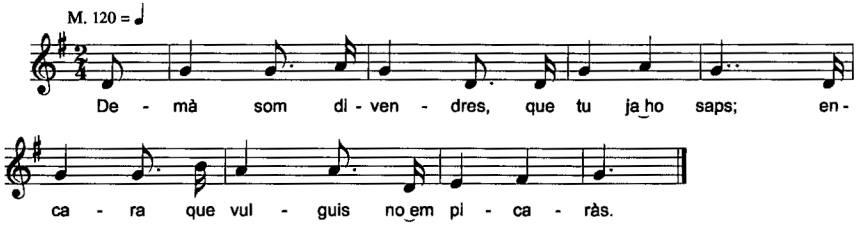

Demà som divendres
que tu ja ho saps

i encara que vulguis
no em picaràs.

Formuleta per destruir un niu de vespes

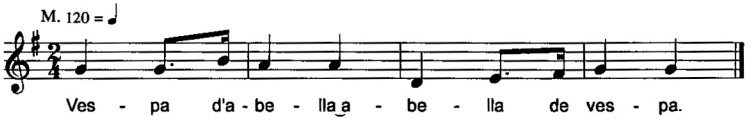

Vespa d'abella,
abella de vespa,
quan és de dia
no és de vespre.

Abella de vespa,
vespa d'abella,
dona casada
no és poncella.

3. Formuletes de mestres de cases

1. Hi ha mestre paredador
   sense martell ni guinyola
   que fa sa paret tan bona
   com un altre o millor.

2. Més m'estimaria ser
   soldat que fer de manobre,
   perquè el mestre sempre troba
   motiu per barrejar-me.

3

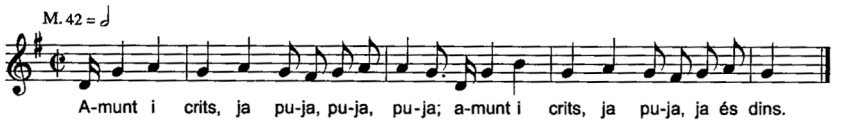

Amunt i crits
ja puja, puja, puja;
amunt i crits
ja puja ja és dins.

Cantada per Joan Fabregat, manobre curriolaire, de Bot (1924).

4. Dues formuletes d'encantament de Rosa Xerraire, del *Calvo*, de Bot.

FORMULETA PER FER PASSAR L'ENYORAMENT

Dos són els que es barallen,
dos els que curaran:
la Verge Marias i Sant Joan.
A honra i glòria de la Santíssima Trinitat.
(1918)

FORMULETA PER GUARIR EL MAL DELS PITS

Cristo i serres van a Roma,
les serres se'n van, Cristo se'n torna.
Mori serres, viva Cristo.
Per la fe de Jesucrist.
(1918)

5. Cançons i formuletes cantades per Vicenç Amades, de Prat de Comte

DON GATU

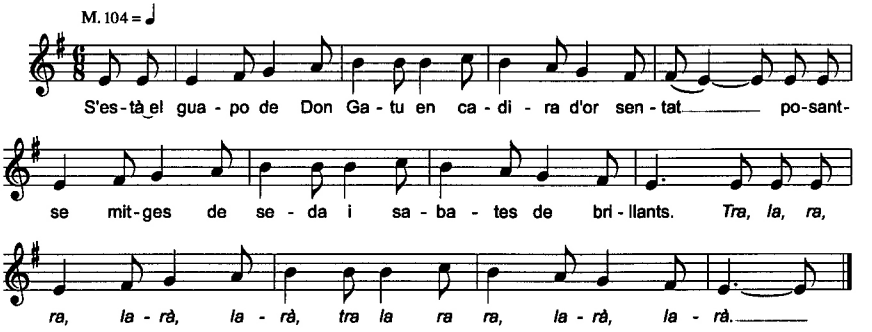

S'està el guapo de don Gatu
en cadira d'or sentat
posant-se mitges de seda
i sabates de brillants
Tra, la, ra,ra, larà, larà
Tra la, ra,ra, larà, larà
Ja n'hi arriba la notícia
si volia ser casat
amb una gata morena
germana d'un gat tigrat.
Don Gatu, que és un tronera,
de seguida n'ha acceptat
il acorden fer-ne la boda
quan tres anys seran passats.
Un dia, fent-li un petó,
cau daltabaix del terrat;
se n'ha trencat tres costelles,
s'ha desenganxat un braç.
Vingueu, metges i doctors,
i també un bon cirucanu,
mateu-li forces gallines,
doneu-li taces de caldo.
A les tres de la matinada
don Gatu segueix molt mal;
diu que vol fer testament
de les coses que ha robat:
tretze pams de llonganissa
i quatre arroves de carn,
tres pollastres d'una boda
que encara estaven a l'ast.
El dia del seu enterro
cent mil gats hi van anar;
també la gata morena
no parlava de plorar.
Les rates i els ratolins
tots ballen molt eixerits
dient, en el seu llenguatge:
- S'ha mort el nostre enemic.

(1918)

BERNADET

Els amics sempre em diuen:
-Bernadet, t'has de casar,-
Londa que londeridaina.
Jo bé prou em casaria;
de dona, no en trobo pas
- Bernadet, ja te'n se una
que n'està per maridar.-
El dissabte la'n va veure
i el diumenge s'hi casà,
i el dilluns se'n va a la guerra;
de set anys no tornarà.
I al cap *de los siete años*
Margarida s'entonà,
treu el cap per la finestra,
gira els ulls envers la mar.
Ja veu venir una barqueta
que venia mar ençà.
Desembarca un pelegrino,
cap a casa seva se'n va,
ja li demana l'almoina
per un pobre passetjar:
-Com li daria l'almoina
si no tinc ni vi ni pa?
- No coneixes, Margarida,
no coneixes a Bernat?
La'n 'gafa per les momflaines,
escala amunt la'n fan pujar.

(1918)

FORMULETA DE MARINER

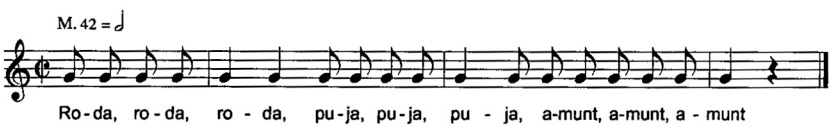

Roda roda roda
puja puja puja
amunt amunt amunt
ja està, ja està, ja està.

(1920)

La reina d'Ombria

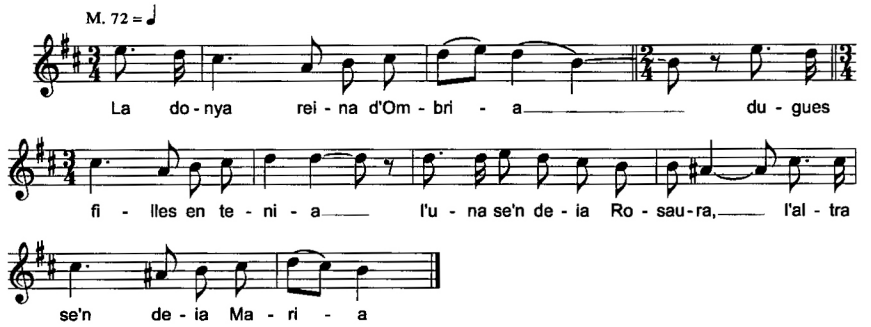

La donya reina d'Ombria
dues filles en tenia
la una se'n diu Rosaura
l'altre se'n deia Maria.
Un dia van a passeig
per vora de la marina
ja'n troben al rei don Carlos
don Carlos de Lombardia.
- Perquè no es casa don Carlos?
jo de vostè em casaria.
- Prou em casaria jo
si em donaveu una filla
prou em casaria jo
si em donaveu donya Maria.
-No pot ser el rei don Carlos
perquè n'és massa petita
no pot ser el rei don Carlos
donya Rosaura us daria.
Al cap de l'any de casats
donya Rosaura paria
don Carlos la va matar
junt amb l'infant que paria.
Fa cridar el criat major
perquè el cogui de seguida.
Se'n va a ca la seva sogra
per veure donya Maria
- Aquí li porto un menjar
que mai menjat no n'hauria.
Donya Maria el tastà
trobà que la carn era molt fina.
- D'on heu tret aquesta carn;
d'on heu tret cosa tan fina?
L'ha parit vostra germana
i tamb é la vostra filla.
Quan elles senten això
cauen a terra esmorteides
i ells s'arrenca d'un punyal
i també es llevà la vida.

(1920)

Formuleta per fer agafar rampa

Jesús és nat,
Jesús és viu,
Jesús és mort,
Jesús és ressuscitat,
Jesús és al cel pujat
i tot això és tan veritat,

que caigui la rampa
damunt el malvat,
que quedi deturat,
quiet i parat,
com les tres persones
de la Santíssima trinitat.

(1915)

Formuleta perquè faci mal una fruita robada

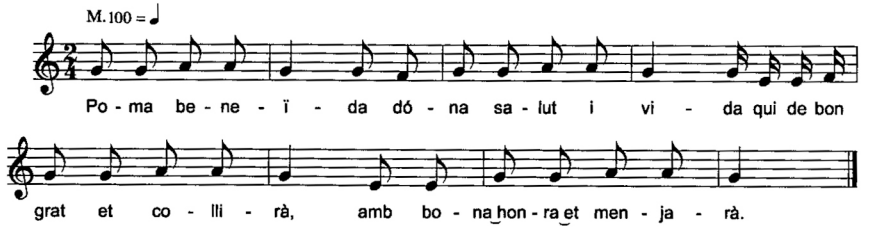

Poma beneïda,
dóna salut i vida
qui de bon grat et collirà
amb bona honra et menjarà;

dóna dolors al ventrell,
mals de ventre i bon turment
al que de l'arbre et trobarà
i en mal just se't menjarà.

(1915)

Formuleta per encortar animals de pèl

Salvat, salvat,
que de bèsties de pèl
no sies tocat,
passat ni trepitjat,
voltat ni travessat,
i que siguis ben guardat

com en va ésser el Fill de Déu
en el ventre de la Verge Maria,
i sia això tan veritat
com la Santíssima Trinitat
ha estat, és i serà.

(1915)

Formuleta per encortar ocellets

Ocellet volador,
que pel món vas volant,
després que jo t'hauré encortat

no podràs volar més
com estava deturat Jesús
en el ventre de la Verge Maria.

(1915)

FORMULETA PER ENCORTAR FORMIGUES

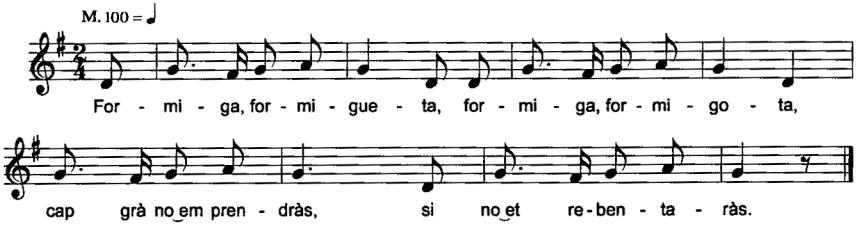

Formiga, formigueta,
formiga, formigota,
cap gra no em prendràs,
si no et rebentaràs;
a la torre de Babilònia,
i així et salvaràs;
si no te n'hi vas,
morta quedaràs.

(1915)

FORMULETA PER ENCORTAR TOTA MENA DE CUQUES

Cuca maleïda,
et quedaràs sense vida
si t'acostes de per aquí
i més viva i valenta seràs
si no t'hi acostes pas.

(1915)

FORMULETA PER PLANTAR ARBRES

Arbre de Dios, arbre de Cristo,
creix ben alt i ben fort
com la creu de Nostre Senyor.

(1915)

FORMULETA PER FER CRÉIXER L'ORDI

Gloriós Sant Jordi,
jo en tinc un camp d'ordi
fresc i gemat;
feu-nos la gràcia
que arribi ben granat.

(1915)

El pobre alegre

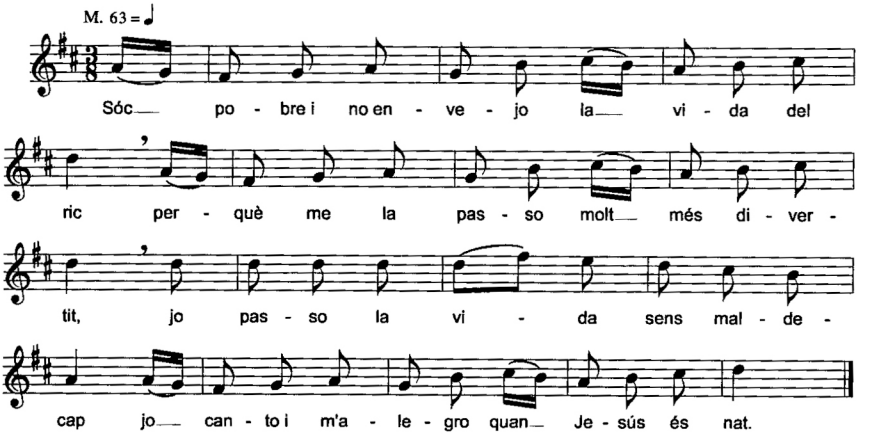

Sóc pobre i no envejo
la vida del ric,
perquè me la passo
molt més divertit.
Jo passo la vida
sens maldecap,
jo canto i m'alegro
quan Jesús és nat.
Matinet m'en llevo,
me'n vaig a la font,
em rento la cara
i em passa la son.
El ric no pot fer-ho
perquè no és llevat.
Capons i gallines
és menjar de ric,
tots els veuen magres
i escanyolits;
més profit fa al pobre
un bocí de pa.
Jo tinc una jupa
tota de vellut,
no és nova ni és vella
i hi cabo tot just;
ai, pobre de mi!
se m'ha esparracat.
Jo tinc una capa
de vellut de Reus;
me nés tan completa,
m'arriba hasta els peus,
que de tant portar-la
se m'ha esparracat.
El ric surt de casa
tot engavanyat,
amb sabates negres
i el coll ben planxat
el meu coll de planxa
no n'ha vist mai cap.
Cap cobla de quatre,
no l'he vista mai;
compto la família
amb pena i treball.
Mai cap moliner
m'ha robat cap sac.
El ric es dóna pena
d'anar apedaçat;
el pobre, al contrari
se'n don per honrat.
Si hem de ser pobres
siguem-ho de grat.

El ric surt de casa
tot encarcarat,
tot vestit de seda
i amb polit calçat.
Jo no duc camisa
i em tinc per mudat.
El ric no descansa
tement ser robat;
el pobre al contrati,
dorm ben descansat.
Jo tanco la porta
sense forrellat.

La casa que visc
no té pany ni clau;
vaig per les muntanyes
sense cap treball,
si me'n surten lladres
res no em robaran.
Josep i Maria
pobres varen ser;
Maria filava
sant Josep fuster.
El viure del pobre
és el més honrat.

Cantada per Macària Llop, de Vilalba dels Arcs, dona mig cegueta que l'havia apresa a l'asil de Santa Llúcia de la nostra ciutat i que ens la cantà com a nadala l'any 1918. El 1931 la vam recollir del Pastor de la Cavalleria, de Puig-reig, que la sabia com cançó de dansa i que l'havia ballada més de quatre vegades.

6. Tonada que acompanya la representació de les temptacions de Sant Antoni de Bot

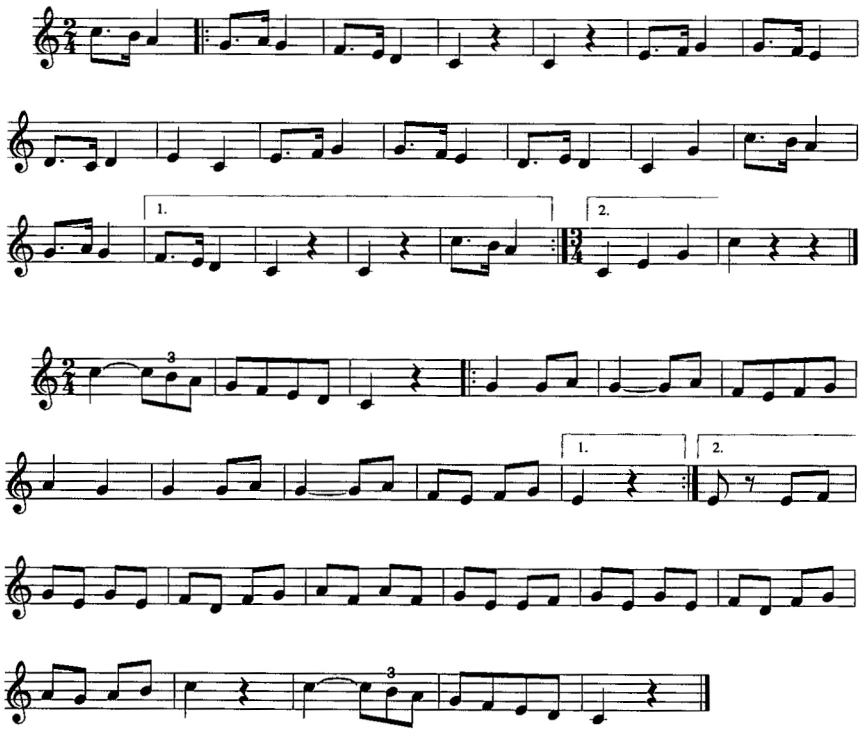

Ref.: AMADES, Joan, *Les diades populars catalanes*, vol. 1, Barcelona: Ed. Barcino, 1932.

7. Melodies de la Terra Alta en el *Costumari Català* de Joan Amades

JOC DE LO BARRET

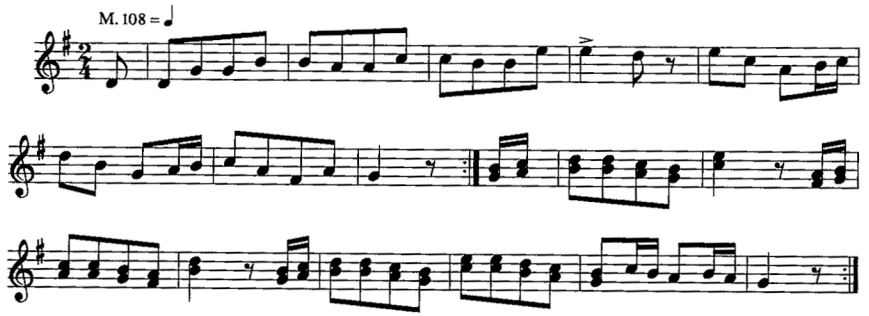

Transcripció musical del mestre J. Tomàs. Vol. I, p. 341.

BALL DE LO BARRET (Prat de Comte)

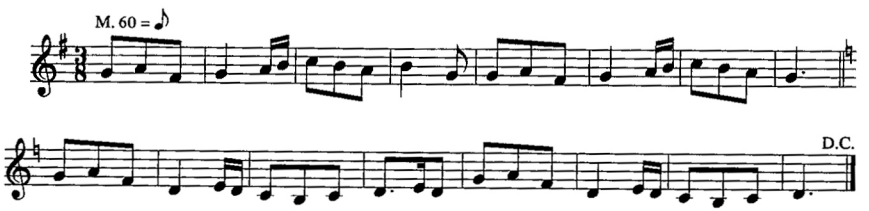

Transcripció musical del mestre J. Tomàs. Vol. I, p. 342.

REPRESENTACIÓ DE LA BARRACA DE ST. ANTONI (Bot)

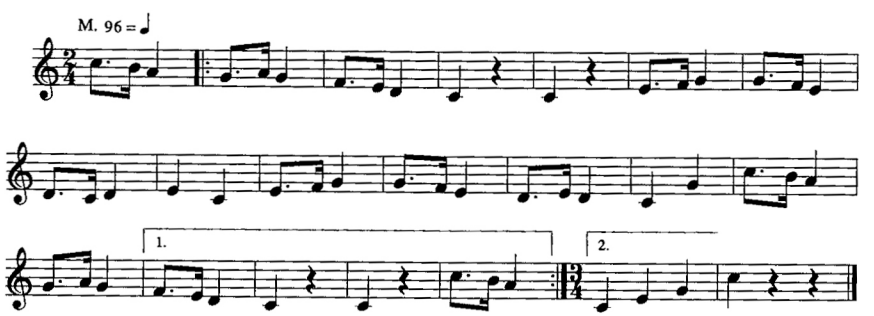

Transcripció musical del mestre Miquel Barrobés. Vol. I, p. 501.

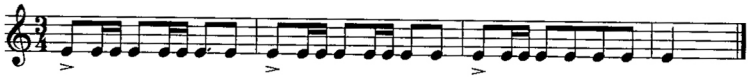

Toc de tabal del pregoner de Bot, a la Terra Alta, mentre fan l'arreplega de farina i la pastada dels *cocs* de la Festa Major, i al so del qual la mainada balla *lo peuet*. Recollit per l'autor. Anotació musical del mestre J. Tomàs. Vol. I, p. 706.

BALL DEL MOCADOR I BALL DELS OUS (Bot)

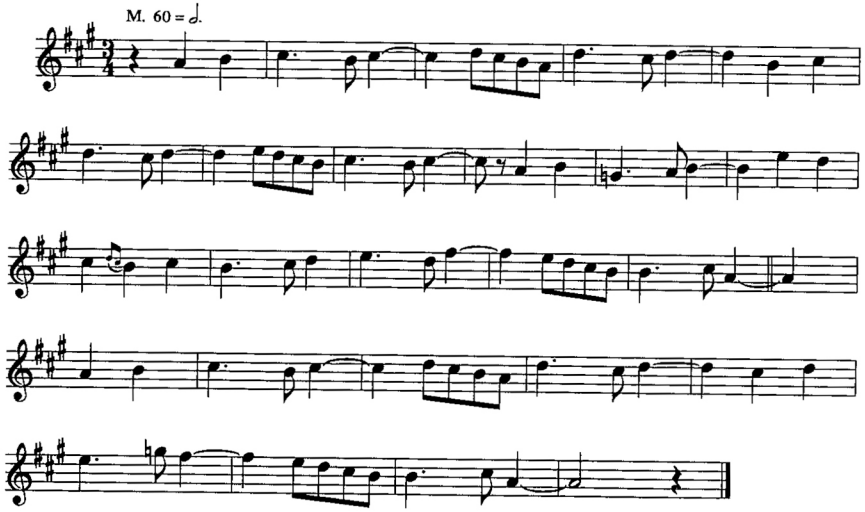

Recolecció i transcripció musical de Miquel Barrobés. Vol. I, p. 708.

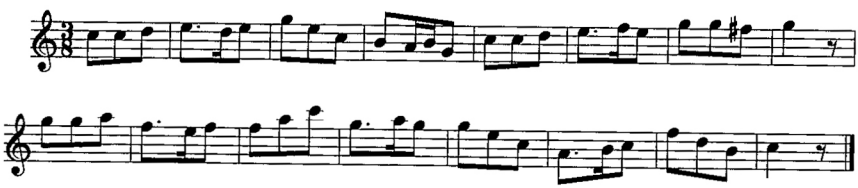

Tonada que xiulaven per la Terra Alta en plantar els alls, recollida per l'autor; transcripció melòdica de Miquel Barrobés. Vol. I, p. 822.

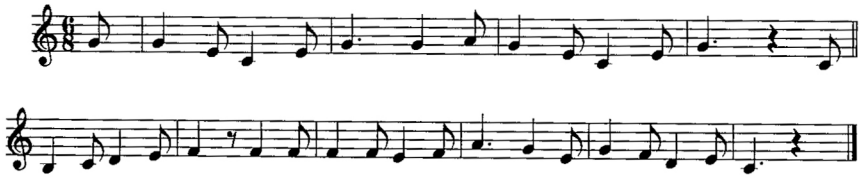

Tonada que xiulaven per la Terra Alta en anar a pescar, recollida per l'autor; transcripció melòdica de Miquel Barrobés. Vol. I, p. 845.

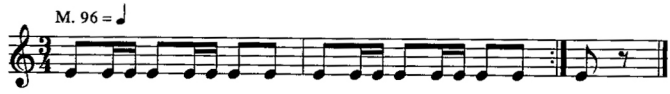

Toc de tabal que marcava el ritme de la ballaruga dels infants de Prat de Comte, a la Terra Alta, en posar la primera pedra d'una casa. Recollit per Miquel Barrobés. Vol. I, p. 706.

Ball de la Xica Bonica

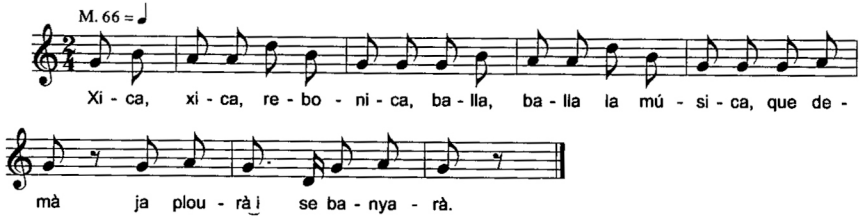

Transcripció musical del mestre J. Tomàs. Vol. II, p. 930.

Melodia de la cursa de xancles (Prat de Comte)

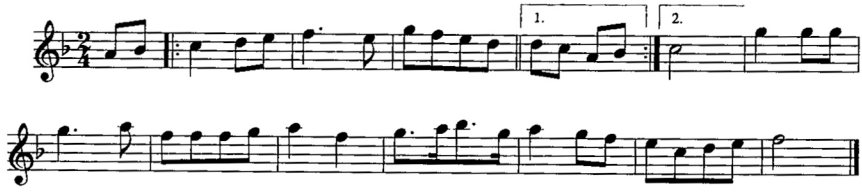

Transcripció musical del Miquel Barrobés. Voll. I, p. 930.

FORMULETA DE JOC DE DITS (Prat de Comte)

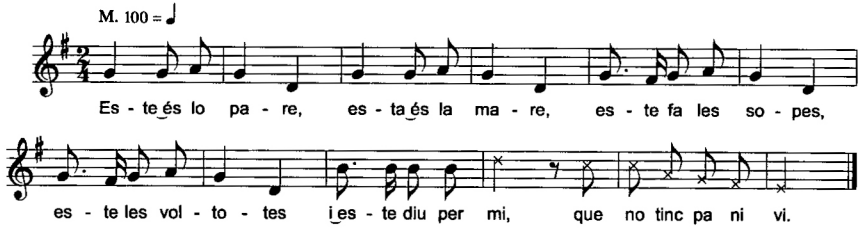

Transcripció musical del mestre J. Tomàs. Vol. IV, p. 363.

BALL RODÓ (Prat de Comte)

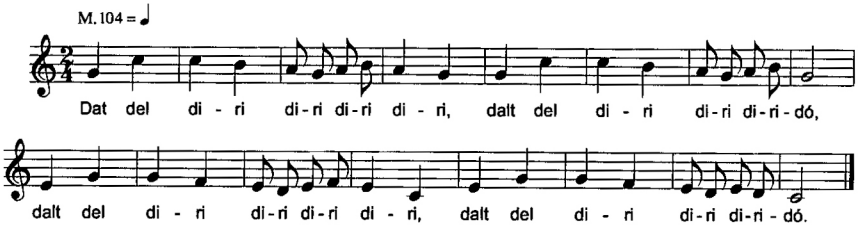

Ball rodó de nenes damunt de l'era. Transcripció musical del mestre J. Tomàs. Vol. IV, p. 391.

EL BALL DEL POLL (Prat de Comte)

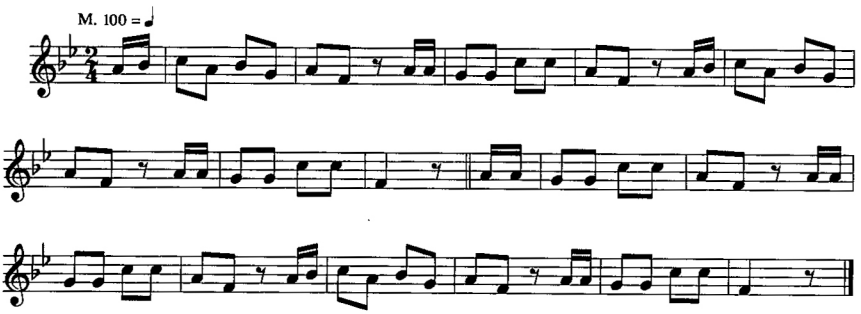

Transcripció musical del mestre J. Tomàs. Vol. IV, p. 913.

EL BALL DEL SAC (Prat de Comte)

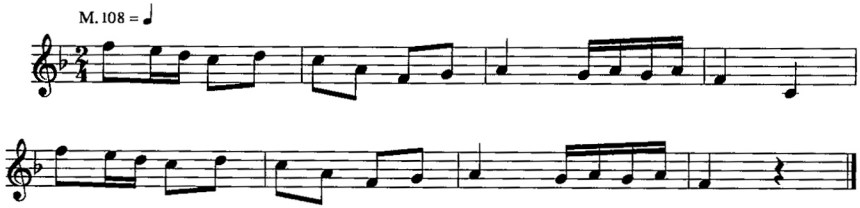

Transcripció musical del mestre J. Tomàs. Vol. IV, p. 918.

BALL PUNXENC (Vilalba dels Arcs i de Corbera d'Ebre)

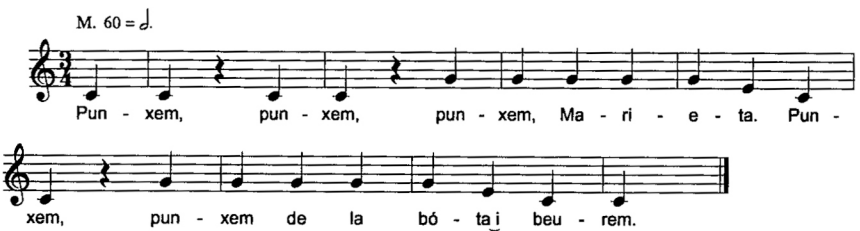

Transcripció musical del mestre J. Tomàs. Vol. IV, p. 1038.

TONADA DE LLAURAR (Bot)

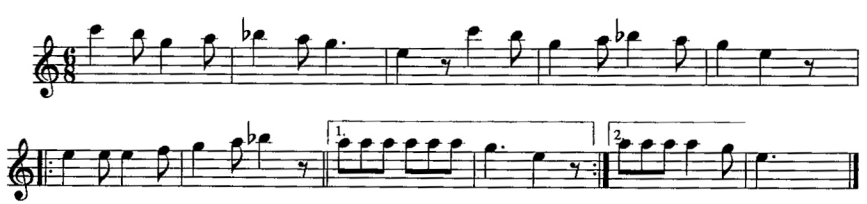

Transcripció musical del mestre J. Tomàs. Vol. V, p. 280.

TONADA DE CAÇAR MOIXONETS (Bot)

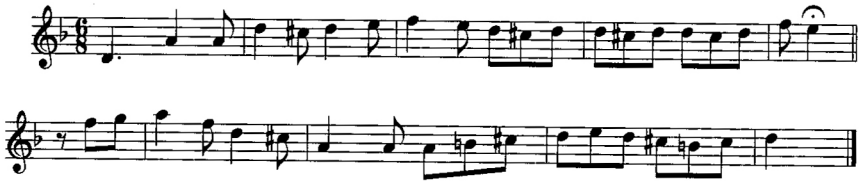

Transcripció musical del mestre J. Tomàs. Vol. V, p. 325.

CANÇÓ DEL REI DE LES ORGUES (Bot)

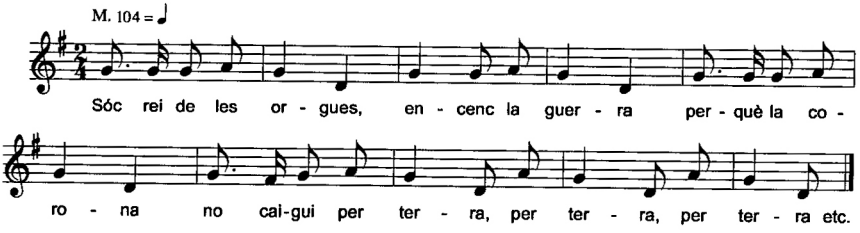

Cançó del rei de les orgues, emprada per elegir el rei del vi i que havia d'ésser cantada tot bevent a galet sense ennuegar-se ni que caigués una gota de vi. Recollida per l'autor a Bot, a la Terra Alta. Transcripció musical del mestre J. Tomàs. Vol. IV, p. 596.